

Tehnologije mikrosistema

Prof. dr Vesna Paunović

Depozicija

- Depozicija je proces nanošenja tankih slojeva (filmova) na površinu supstrata.
- Pri izradi integrisanog kola ili elektronske komponente, deponuje se više različitih slojeva na površini silicijuma.
- Neki od ovih slojeva ostaju kao sastavni deo kola, dok se drugi skidaju po obavljanju pojedinih procesa izrade integrisanog kola ili komponente.

Tanki sloj koji se deponuje mora imati sledeće karakteristike:

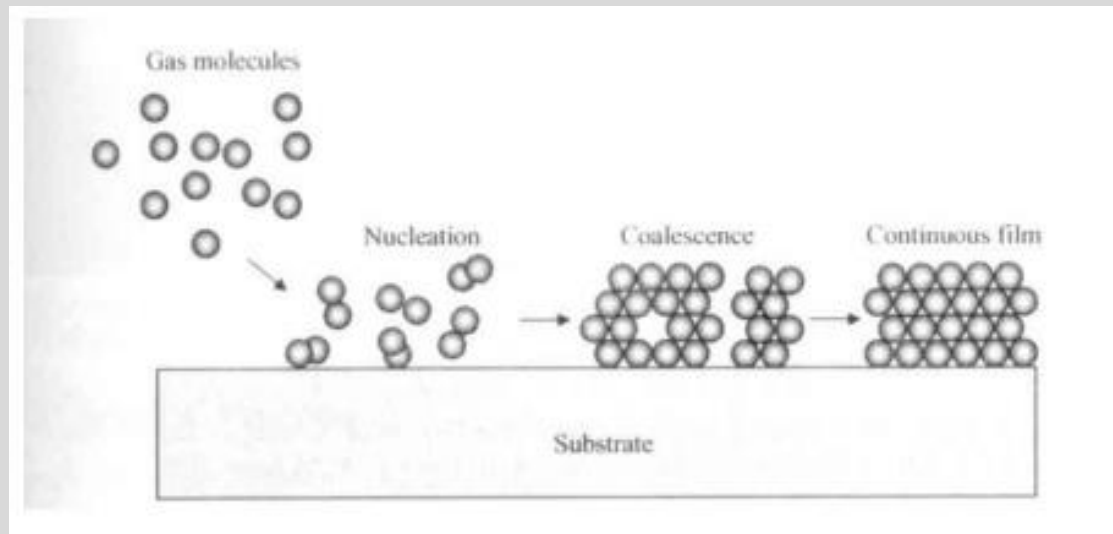
- dobro pokrivanje strmih otvora na površini pločice (konformno pokrivanje),
- pokrivanje otvora koji imaju veliki odnos aspekta (visine i širine);
- uniformnu debljinu;
- visoku čistoću;
- kontrolisan sastav;
- dobru strukturu;
- dobre električne osobine;
- dobro prijanjanje (adheziju) za podlogu.

Sve tehnike depozicije mogu se klasifikovati na:

- tehnike fizičke depozicije (bez hemijskih procesa) -PVD
- • tehnike hemijske depozicije (pomoću hemijskih reakcija ili termičke dekompozicije)- CVD

Postupak depozicije se sastoji iz nekoliko faza:

- 1. nukleacija atoma koji se deponuju, pri čemu se stvaraju klasteri jezgara;
- 2. aglomeracija (sjednjavanje) formiranih klastera, što predstavlja rast ostrva;
- 3. aglomeracija ostrva u kontinualni sloj.

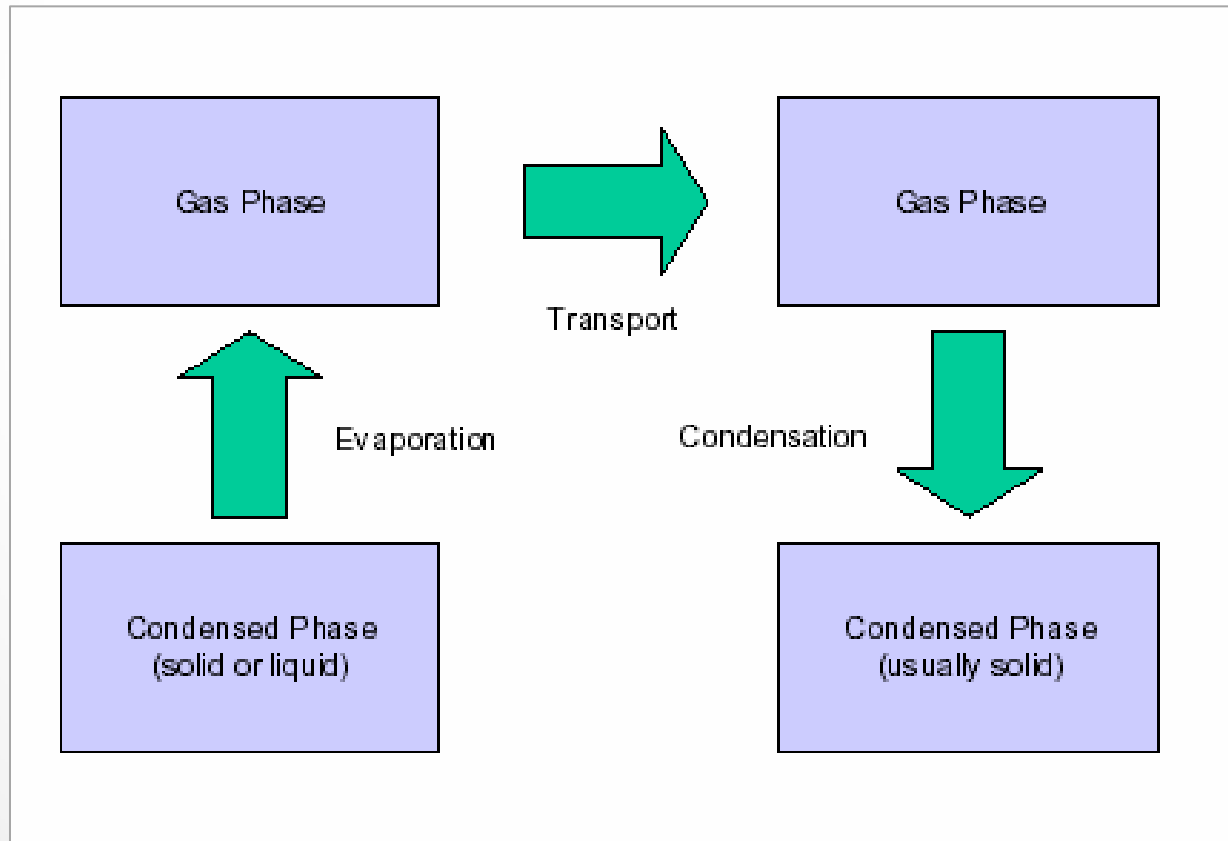

Depozicijom se mogu formirati tanki slojevi dielektrika i metala.

PVD (Physical Vapor Deposition) procesi

- Vrste PVD procesa:
  - Termičko napačavanje
  - Spaterovanje

PVD (Physical Vapor Deposition) procesi

- Najčešće metode depozicije fizičkim napaaranjem (PVD) metala su isparavanje, isparavanje elektronskog snopa, depozicija plazmom i spaterovanje (raspršivanje).
- Metale i jedinjenja metala kao što su Ti, Al, Cu, TiN i TaN mogu se deponovati PVD-om.
- Isparavanje se javlja kada se izvorni materijal zagreva iznad tačke topljenja u evakuisanoj komori.
- Ispareni atomi potom putuju sa velikom brzinom u pravim putanjama. Izvor se može otapati otpornim grejanjem, putem rf grejanja ili sa fokusiranim elektronskim zrakom.
- Isparavanje i elektronsko zračenje su korišćene opsežno u ranijim generacijama integriranih kola, ali su ih zamenili spaterovanjem za ULSI strujna kola.

Termičko naparavanje

- Materijal za depoziciju prevodi se u gasovito stanje grejanjem
- Proces se izvodi u visokom vakuumu ($\sim 5 \times 10^{-7}$ tor) da bi se izbegla kontaminacija
- Prednosti:
  - Velika brzina depozicije (0.5 mm/min)
  - Atomi niskih energija (~ 0.1 eV) ne oštećuju površinu supstrata
  - Nije potrebno grejanje supstrata
- Nedostaci:
  - Loše prekrivanje stepenika
  - Varijacije debljine deponovanog materijala kod velikih supstrata
  - Oštećenja izazvana X-zracima

Termičko napačavanje

- Mehanizmi zagrevanja:
  - **Otporno zagrevanje** ladjice sa materijalom koji treba deponovati

- Najčešći materijali za grejače: W (3410°C), Ta (2996°C) i Mo (2670°C)
  - Potencijalni problem: reakcija sa materijalom ladjice
- **Zagrevanje snopom elektrona**
  - Materijal za depoziciju se bombarduje elektronima
  - Generišu se X-zraci koji oštećuju substrat/komponentu
- **Induktivno zagrevanje** materijala za depoziciju
  - Usled gubitaka vihornih struja

Termičko napačavanje

- Otporno zagrevanje:
  - Najjednostavniji i široko zastupljen metod
  - Koristi se za temperature do 1800°C
  - Supstrati se izlažu vidljivom i IR zračenju
  - Tipična brzina depozicije 0.1-2 nm/s
  - Materijali koji se mogu deponovati:
    - **Au, Ag, Al, Sn, Cr, Sb, Ge, In, Mg, Ga**
    - **CdS, PbS, CdS, NaCl, KCl, AgCl, MgF₂, CaF₂, PbCl₂**

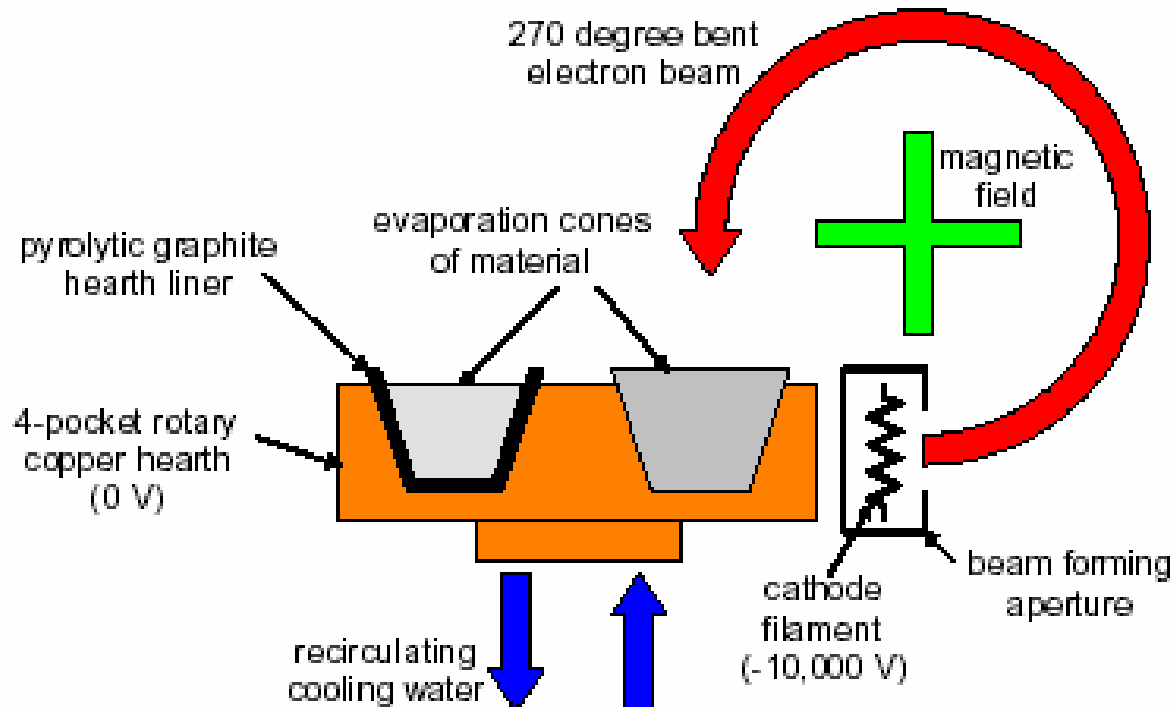
Termičko napačevanje

- Zagrevanje snopom elektrona:
  - Složeniji metod
  - Koristi se za temperature preko 3000°C
  - Tipični emisijski naponi 8-10 kV
  - Supstrati se izlažju zračenju sekundarnih elektrona i X-zraka
  - Tipična brzina depozicije 1-10 nm/s
  - Materijali koji se mogu deponovati:
    - **Svi koji se deponuju otpornim zagrevanjem**
    - Ni, Pt, Ir, Rh, Ti, V, Zr, W, Ta, Mo
    - Al₂O₃, SiO, SiO₂, SnO₂, TiO₂, ZrO₂

Termičko napačevanje

- Zagrevanje snopom elektrona:

Termičko naparavanje

- **Adsorpcija:**
  - **Adsorpcija** je proces pričvršćavanja čestica (atoma ili molekula) za supstrat
  - **Fizisorpcija:**
    - Molekul koji udara u substrat gubi kinetičku (toplotnu) energiju. Zbog manje energije molekul ne može da preskoči prag energije potreban za njegovo oslobađanje
  - **Hemisorpcija:**
    - Molekul koji udara u supstrat gubi kinetičku energiju tako što se odvija hemijska reakcija kojom se formira hemijska veza između molekula i drugih atoma supstrata

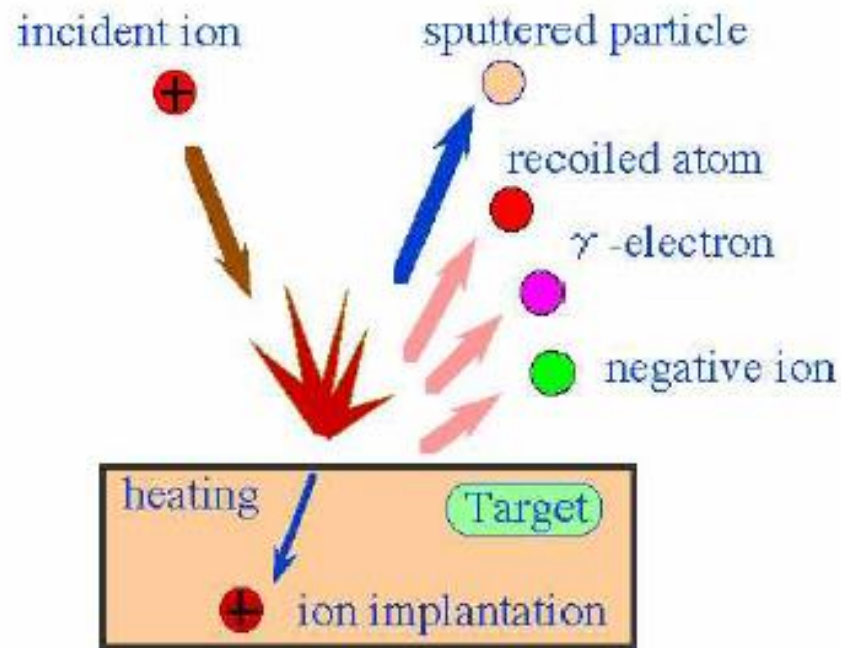
Spaterovanje

- Za dislokaciju atoma sa površine izvora materijala za deponovanje koriste se joni velikih energija
- Može se deponovati bilo koji materijal
- Proces se izvodi u niskom-srednjem vakuumu (~ 10 tor)
- Prednosti:
  - Uniformna debljina deponovanog filma po celoj površini supstrata čak i kada su oni veliki
  - Laka kontrola debljine filma merenjem vremena
  - Laka depozicija legura
  - Dobro prekrivanje stepenica
  - Bez oštećenja X-zracima

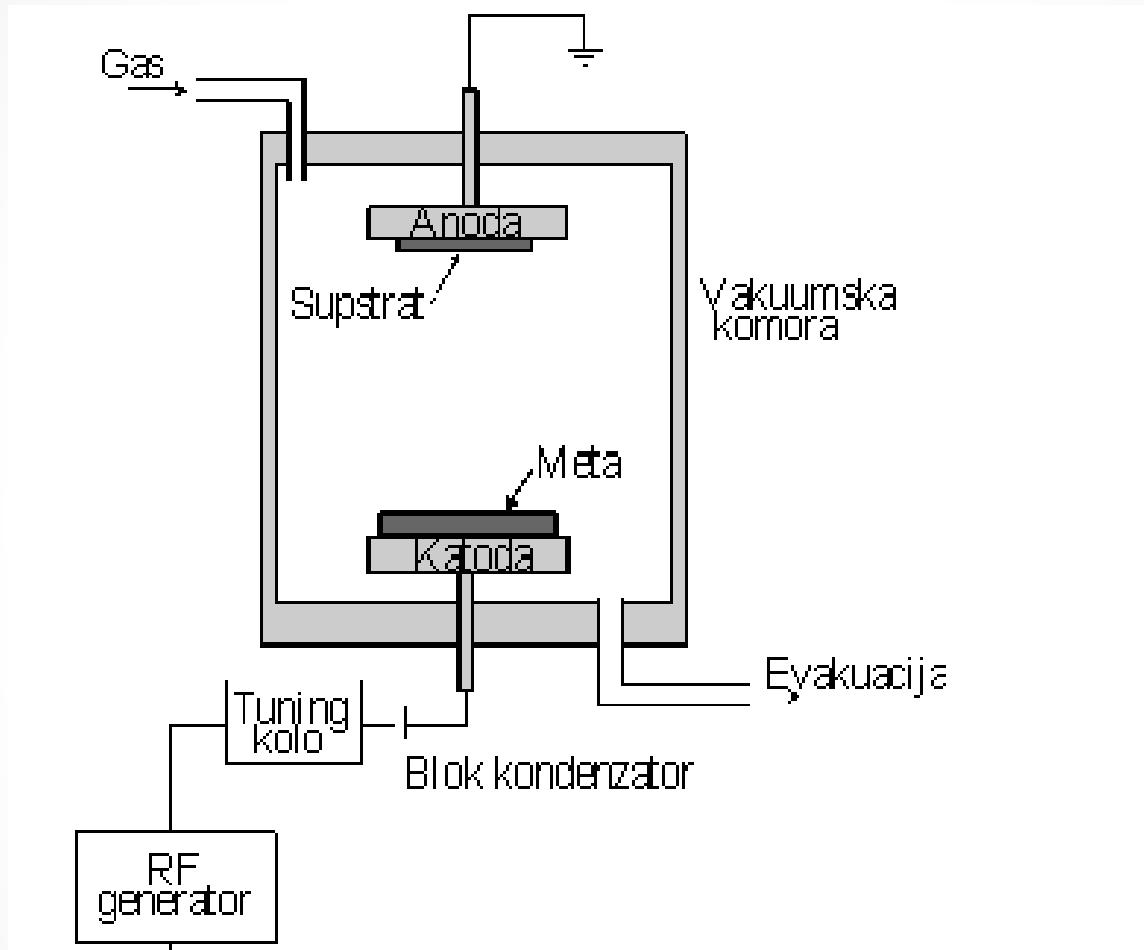

Spaterovanje

- Šta je spaterovanje?
  - Incidentne jone visokih energija generiše plazma
    - Magnetno polje se koristi za ograničavanje plazme, električno polje za ubrzanje čestica
    - DC plazma za metale
    - Rf plazma za dielektrike

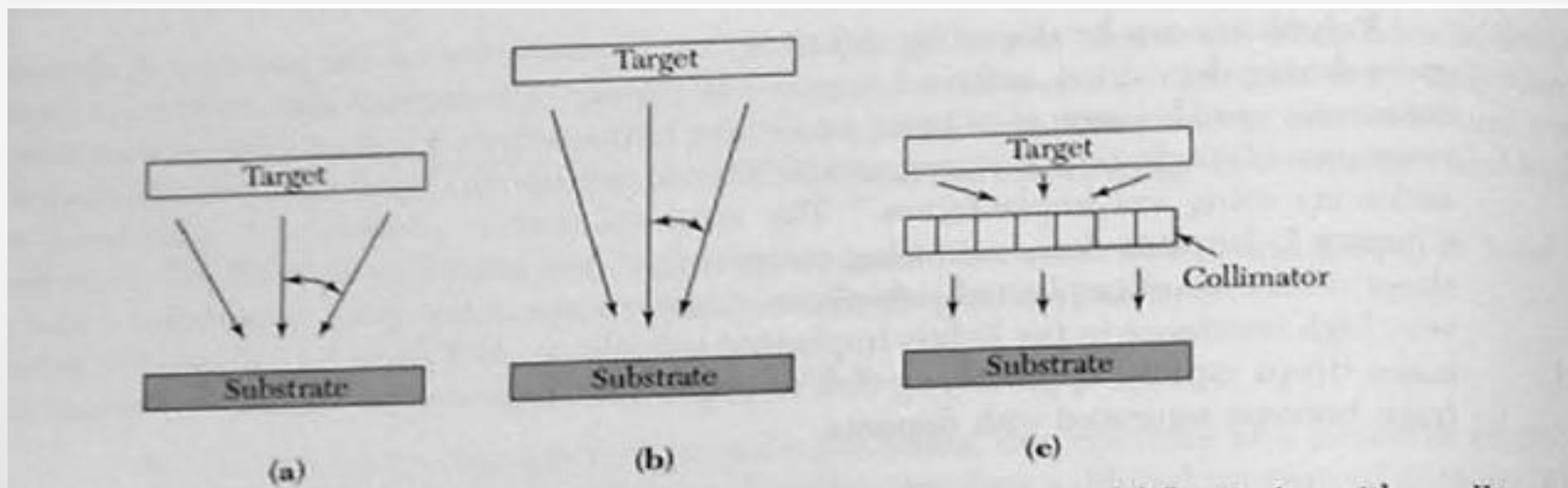
Spaterovanje (katodno raspršivanje)

Šematski prikaz rf sistema za spaterovanje.

Spaterovanje

- U raspršivanju jonskog snopa, izvor jona ubrzava se prema meti i udara na njenu površinu.
- Jonska struja i energija se mogu samostalno prilagoditi.
- S obzirom da se meta i vejfer nalaze u komori koja ima niži pritisak, više materijala za ciljanje i manje zagađenje prenose se na vejfer.

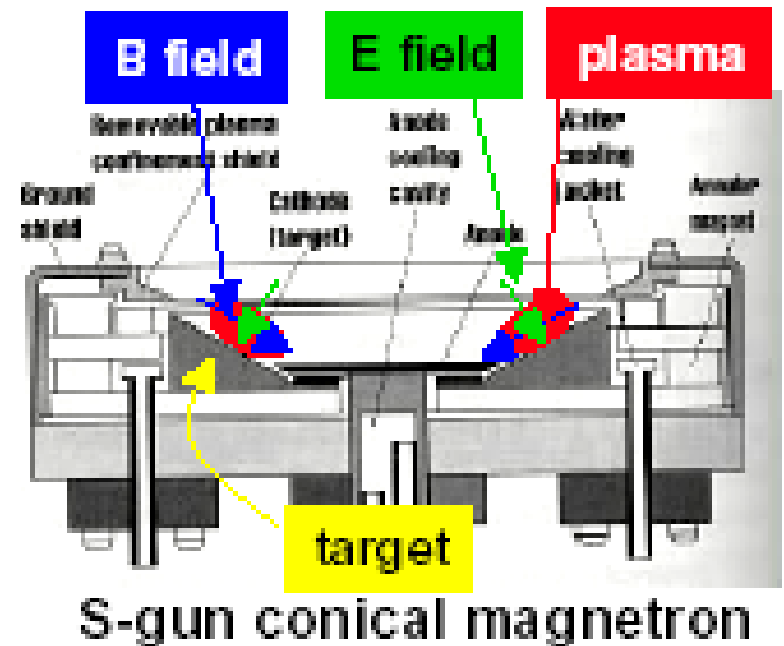
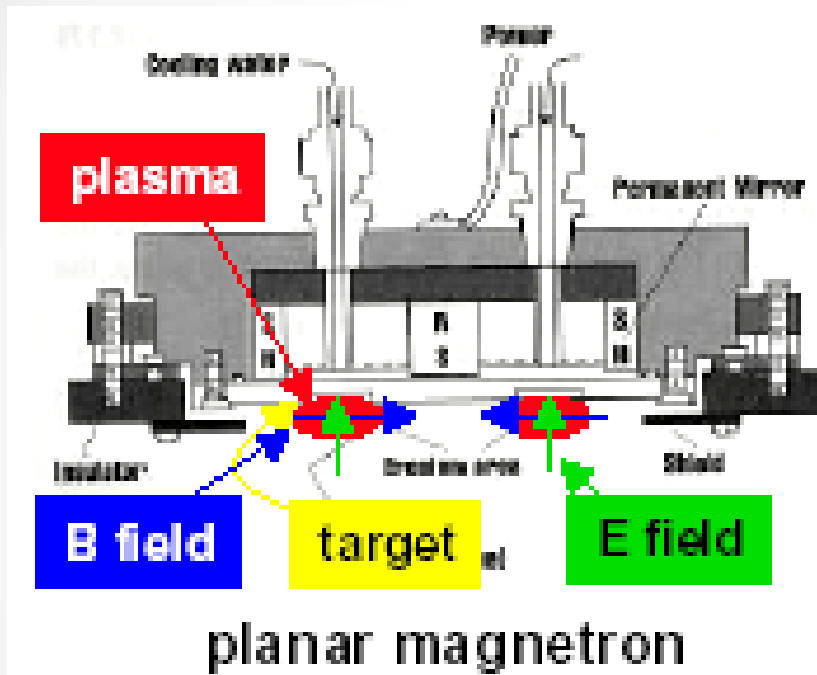

(a) Standardno spaterovanje, (b) Magnetron spaterovanje, (c) Spaterovanje sa kolimatorom

Spaterovanje

- **Nedostaci:**

- Brzina depozicije nekih materijala je suviše mala
- Organski materijali degradiraju zbog bombardovanja jona
- Laka ugradnja nečistoća zbog niskog-srednjeg vakuuma

CVD (Chemical Vapor Deposition) procesi

- **Osnovno obeležje:** hemijska reakcija gasovitih reaktanata
  - Pritisak: atmosferski - 50 mTora
  - Pobuda reakcije:
    - Termička: T u opsegu 100 – 1000°C
      - Pri višim temperaturama povećava se migracija i pokretljivost molekula reaktanata na površini supstrata
    - Plazmom
    - Optička
- **Materijali:**
  - SiO₂
  - Polikristalni Si (poli)
  - Si₃N₄
  - Metali
  - Fosfosilikatna, borosilikatna, borofosfosilikatna stakla (PSG, BSG, BPSG)

Vrste CVD procesa

- **APCVD** - Atmospheric Pressure CVD
- **LPCVD** – Low Pressure CVD
- **PECVD** – Plasma Enhanced CVD

Koraci CVD procesa

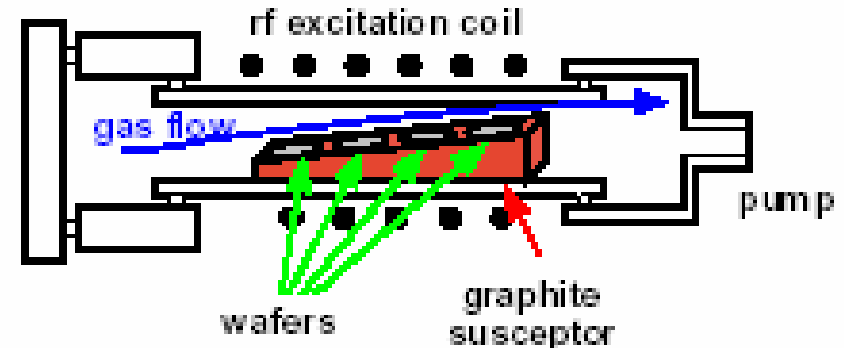
- Uvodjenje gasova u reaktor
- Kretanje molekula gasova ka supstratu
- Adsorpcija reaktanata na supstratu
- Formiranje filma putem hemijske reakcije
- Desorpcija i izvodjenje gasova produkata reakcije

Osnovne konfiguracije CVD reaktora

- Reaktori sa vrućim zidovima
  - **Zagreva se ceo sistem**
    - Termička pobuda reakcija
    - Pritisak:
      - Atmosferski: veća brzina depozicije
      - Nizak (LPCVD): manja brzina depozicije, bolja uniformnost filma
    - Pobuda reakcija plazmom (PECVD)
- Reaktori sa hladnim zidovima
  - **Zagreva se samo supstrat:**
    - otporno ili induktivno

- **horizontal tube reactor**

- **parallel plate plasma reactor**

